

SLOTWOORD

NAAR EEN BETERE BESCHERMING VAN HET NATUURLIJK MILIEU VAN HET NOORDZEESTRAND IN VLAANDEREN

Vera Dua

Vlaams minister van Leefmilieu en Landbouw
Alhambragebouw, Emile Jacqmainlaan 20
B-1000 Brussel

'De Baai van Heist': een uniek gebied en een qua aanpak na te volgen voorbeeld

Uit de bijdragen van de voorgaande sprekers blijkt dat 'De Baai van Heist', als 'groen strand' met embryonale duintjes, broed-, rust- en foerageergebied van verscheidene typische en vooral zeldzame kustvogelsoorten en met haar bijzonder rijk benthos een voor de Vlaamse kust uniek natuurgebied is, een natuurgebied dat zijn stringente bescherming als Vlaams natuurreservaat meer dan verdient. Zelfs op Europees niveau is een groen strand met goed ontwikkelde zoutminnende vegetaties en contactmilieus tussen schor en duin een zeldzaam verschijnsel. Het is dan ook zonder meer toe te juichen dat de Vlaamse regering reeds in 1995 door de aanduiding in uitvoering van de 'Duinendecreten' van een groot deel van 'De Baai van Heist' als 'beschermde duingebied' paal en perk heeft gesteld aan de bedreiging die van de geplande aanleg van een jachthaven uitging op dit gebied. Aan de bezoeker valt vooral op hoe publiekvriendelijk de veelal symbolische omheiningen en bebakeningen van het natuurreservaat zijn opgevat. Dat ondanks de symbolische aard van die 'afsluitingen' de reglementering van de toegankelijkheid zo goed wordt opgevolgd door de overgrote meerderheid van het publiek kan ons alleen optimistisch stemmen omtrent het begrip dat de burgers opbrengen voor de nood aan bescherming van kwetsbare natuurwaarden en de potenties voor de uitbouw van een voldoende groot maatschappelijk draagvlak voor strandnatuurreservaten.

Het strand: een onder de voeten gelopen natuurlijk milieu

Het strand is een natuurlijk milieu met een eigen flora, vegetatie, fauna en natuurlijke processen. Ook moet helaas vastgesteld worden dat die typische flora, fauna, vegetatie en zelfs natuurlijke processen in de loop van de vorige eeuw onder zware druk zijn komen te staan door de ontwikkeling van het massaal kusttoerisme en de eraan verbonden massale strandrecreatie. Het kusttoerisme en de eruit voortvloeiende ongebreidelde verstedelijking

maakten dat onze kustlijn kost wat kost op een bepaalde, als veilig ervaren, ligging moet worden gehouden en dat de hiertoe vereiste zeeverende infrastructuur natuurlijke overgangen en sedimentuitwisseling tussen duin en strand respectievelijk verbreken en bemoeilijken. Met voldoening verneem ik dat de dienst bevoegd voor de kustverdediging sinds het in 1993 bouwen van de recentste betonnen duinvoetversterking voor de zeeoepduinen van Lombardsijde een lange weg heeft afgelegd in de richting van een meer natuurgericht beheer van strand en zeeverend duin en dat het zelfs die dienst was die tijdens het voorjaar 1998 heeft ingestaan voor de bekostiging en realisatie van de inrichting van Vlaanderens eerste strandnatuurreservaat, 'De Baai van Heist'. Ik hoop dat ook de voor de totstandkoming van een droogstrand op het, momenteel aan een sterke erosie onderhevige, strandgedeelte van het Vlaams natuurreservaat 'De Ijzermonding', te Lombardsijde, noodzakelijke en door het natuurherstelplan voor 'De Ijzermonding' aanbevolen, duurzame maatregelen binnen afzienbare tijd zullen worden uitgevoerd. Mijn minister zal, in het kader van haar beleid van geïntegreerd kustzonebeheer, in elk geval op spoed aandringen bij haar collega bevoegd voor Openbare Werken.

Het overgroot gedeelte van het strandareaal langs de Vlaamse kust bezit geen bestemming op de gewestplannen en ontsnapt op die manier in zekere mate aan de ruimtelijke ordening. Gevolgen hiervan zijn het feitelijk gebruik van nagenoeg al onze stranden als recreatiezone en de steeds toenemende proliferatie van bouwsels, terrassen en platforms. Heel recent nog werd een tot voor kort rustig stukje strand bij in gebruik genomen als natuuristenpark en nu reeds klinkt de roep naar infrastructuur voor de bewaking van deze nieuwe badzone. Op aandringen van het gemeentebestuur werden hier de nodige maatregelen getroffen om de achterliggende zeeverende duinen van overbetreding te vrijwaren, maar wat in deze zaak door de meesten over het hoofd wordt gezien is dat de toename van de betredingsdruk per oppervlakte-eenheid op het droogstrand de vloedmerk – pioniervegetatie in de kiem smoort. Dit is de zoveelste blijk van miskennis van één van de meest wezenlijke natuurlijke kenmerken van het strand: het vloedmerk. Het vloedmerk wordt zelfs langs het grootste gedeelte van de Vlaamse stranden systematisch door de mechanische strandreiniging verwijderd, met als gevolg dat de van nature uit reeds zeldzame plantensoorten die in dat extreem milieu hun gading vinden, zoals o.a. Zeekool, Kustmelde, Gelobde melde en Gele hoornpapaver nog zeldzamer en zelfs in hun overleving bedreigd worden. Relatief goed ontwikkelde vloedmerkvegetaties worden buiten 'De Baai van Heist' langs de Vlaamse kust nauwelijks nog aangetroffen... De volledige opruiming van vloedmerken verhindert bovendien de spontane ontwikkeling van nieuwe duinen. De mechanische strandreiniging kan terecht worden beschouwd als een aanfluiting van de door artikel 14 van het natuurdecreet van 21 oktober 1997 opgelegde zorgplicht, die stelt dat vermijdbare schade aan de natuur moet vermeden worden. Minstens op de stranden die nog grenzen aan duingebieden zou de mechanische strandreiniging moeten vervangen worden door de selectieve opruiming van kunstmatig zwerfvuil. Aansluitend bij het rekvisitoor van Dr. An Cliquet moet toegegeven worden dat, behalve wanneer ze zich voldoende hoog en droog bevinden om als zeeoepduin te worden beschouwd, wat maar zelden het geval is, vloedmerk- en lage Biestarwegrasvegetaties, abstractie makend van de zorgplicht, onvoldoende wettelijk beschermd zijn. Hier is dus dringend nood aan een horizontale beschermingsmaatregel, meer bepaald de opname van de strandplantengemeenschappen in de lijst van de door de natuurvergunningplicht beschermde vegetatietypes, en dit ongeacht de planologische bestemming van het strand waarop die vegetatietypes voorkomen. De Vlaams minister van

Leefmilieu en Landbouw zal een voorstel tot aanvulling van het Besluit van de Vlaamse regering van 23 juli 1998 tot vaststelling van nadere regels ter uitvoering van het decreet van 21 oktober 1997 betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu laten uitwerken door haar administratie en ter goedkeuring voorleggen aan de Vlaamse regering. Er zou van deze gelegenheid ook kunnen gebruik gemaakt worden om een correctie aan te brengen aan de aberratie die het volgens de bijlage 1 van de Europese Habitatrichtlijn prioritair habitat 'gefixeerde duinen met kruidenvegetatie' of 'grijs duin', in de bijlage V van het bovenvermeld besluit niet onder de duinvegetaties, maar onder de historisch permanente graslanden wordt gerekend, waardoor het op heden in minder strenge mate is beschermd dan de overige, niet-prioritaire duinvegetaties.

Meer ruimte scheppen voor kustvogels

Uit de bijdragen van de zowel Nederlandse als Vlaamse ornithologen blijkt dat op de Vlaamse evenals op de overige Europese zandstranden vele zee- en strandvogelsoorten er zo mogelijk nog erger aan toe zijn dan de vloedmerk - plantensoorten. Strandplevier, Bontbekplevier en vooral drie Sternensoorten ontbreken het aan voldoende uitgestrekte en vooral veilige broedplaatsen. Dwergstern, Visdiefje en Grote stern zijn drie soorten van de bijlage 1 van de Europese Vogelrichtlijn. Het behoud en de verbetering van de (potentiële) leefgebieden van die soorten is dan ook een Europese verplichting voor België en het Vlaams Gewest. De Dwergstern heeft reeds gebroed en broedt nog steeds op het strand-natuurreservaat 'De Baai van Heist'. Dit gebied is echter nog te klein om het tekort aan rustig broedbiotoop langs de Vlaamse kust te compenseren. Daarom is het noodzakelijk nieuwe, desnoods kunstmatige broedsites voor de Sternes te creëren, bij voorkeur op voor onbevoegden fysisch ontoegankelijke plaatsen. De Vlaams minister van Leefmilieu en Landbouw blijft dan ook aandringen op het uitbreiden tot een toereikende oppervlakte van het binnen de oostelijke strekdam van de voorhaven van Zeebrugge aangelegd Sternenschiereiland. Het is wenselijk dat het havenbestuur in samenwerking met de voor havenaanleg en natuurbehoud bevoegde Vlaamse administraties en het Instituut voor Natuurbehoud een actieplan voor de instandhouding van de internationaal belangrijke Sterneskolonies zou opmaken en uitvoeren.

De gebiedsgerichte aanpak

Tenslotte kom ik terug op een holistische ecosysteembenadering. In dat kader werden van de 2.000 hectare Noordzeestrand van de Vlaamse kust bij beslissing van de Vlaamse regering van 8 mei 2001 ongeveer 400 hectare voorgesteld als Europees Habitatrichtlijngebied. Uiteraard stelt zich nu de vraag hoe die afbakening als habitatgebied in de praktijk moet worden geïmplementeerd. De strandnatuurreservaten 'De Baai van Heist' en ter hoogte van 'De IJzermonding' beslaan samen 152 hectare van die 400 hectare Habitatgebied. Uiteraard wordt het strandecosysteem niet enkel uitgemaakt door kustvogels en vloedmerkplanten, maar ook en vooral door mariene ongewervelden en vissen. In beide strandnatuurreservaten zijn ook deze mariene organismen volledig beschermd. Het probleem van de verschuiving van de warrelnetvisserij vanop het strandreservaat naar de zone onmiddellijk buiten de bevoegdheidsgrens van het Vlaams Gewest, namelijk beneden de laagwaterlijn van de

zeekaarten, is inmiddels gedeeltelijk opgevangen door het Koninklijk Besluit van 21 december 2001 betreffende de soortenbescherming in de zeegebieden onder de rechtsbevoegdheid van België, die het vissen met warrelnetten in de territoriale zee verbiedt. Niettemin blijft de Vlaams minister van Leefmilieu en Landbouw er bij haar federale collega op aandringen dat aansluitend op de strandnatuurreservaten ook mariene natuurreservaten zouden worden afgebakend, zodat hier ook andere voor het marien milieu schadelijke activiteiten zouden worden verbannen. De wetenschappelijke kennis van o.a. het benthos van onze Vlaamse stranden is op heden nog te fragmentair om, buiten de bestaande strandnatuurreservaten, naar die organismengroepen effectieve, zowel gebiedsgerichte als soortgerichte beschermingsmaatregelen te kunnen treffen. De Vlaamse minister van Leefmilieu en Landbouw heeft dan ook op 8 juni jl. de opdracht gegeven aan een consortium van wetenschappelijke instellingen, onder de deskundige leiding van de Sectie Mariene Biologie van de Universiteit Gent, om een onderzoek uit te voeren naar de biologische waarde van de Vlaamse stranden. In de loop van 2003 zal naar de kustgemeentebesturen en het breed publiek toe een informatie- en sensibilisatiecampagne omtrent het natuurpatrimoniaal belang van de Noordzeestranden gevoerd worden.